

Teresa van Avila (1515-1582) en spiritueel leiderschap van vrouwen

Studiedag gender en religie

De zestiende-eeuwse Spaanse mystica Teresa van Avila was een leider van formaat. Ze stichtte 17 kloosters en schreef vele boeken die grote invloed zouden krijgen tot op vandaag. Dit jaar is het 500 jaar geleden dat ze geboren werd, in een cultuur waarin vrouwen niet geacht werden zich uit te spreken. Op de jaarlijkse studiedag Gender en Religie op 6 maart in Groningen wierpen drie inleidsters hun licht op 'Teresa's leiderschapspraktijk in dialoog met hedendaagse theorieën en praktijken van leiderschap en spiritualiteit'.

Bibi Straatman, filosofe en docent cultural studies aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht, vertelde dat ze Teresa al dertig jaar als geestelijk leidsvrouw zag. Ze had zich steeds de vraag gesteld: wat kan ik van deze voormoeder leren? Teresa stelde in opdracht van haar biechtvader haar innerlijk leven op schrift en creëerde daardoor een innerlijke ruimte die tegelijk een dialoog was. Daarin was ze een pionier. Vele vrouwen zouden haar navolgen en zo hun stem laten horen. In de huidige discussie over democratie en de grenzen van het recht van vrije meningsuiting, kunnen we van haar leren dat 'zeggen wat je denkt' niet genoeg is. Democratie, leerden de oude Grieken al, is gebaat bij het spreken vanuit een innerlijkheid gericht op waarheid en zo nodig tegen de heersende macht in.

vlnr Mirjam de Baar, Bibi Straatman, co-referent Hanny Elzinga en Anne-Claire Mulder, foto Trees van Montfoort.

Mirjam de Baar, hoogle-
raar cultuurgeschiedenis
van het christendom aan de
Rijksuniversiteit Groningen,
vertelde hoe in het spoor
van Teresa de spirituele
biografie een nieuw genre
werd, vooral beoefend door
religieuze vrouwen. In de
zeventiende eeuw drong dit
genre ook in de Nederlanden
door. Religieuze maagden
als Antoinette Bourignon en
Maria Petit kregen eveneens

van hun biechtvader de opdracht te gaan schrijven. De bedoeling was dat hun profetieën en visioenen zo beoordeeld konden worden op orthodoxie. Vrouwen was het echter niet toegestaan theologie te bedrijven. Om niet van ketterij beschuldigd te worden pasten de vrouwen net als Teresa verschillende strategieën toe. Ze benadrukten bijvoorbeeld hun gehoorzaamheid en nederigheid. Zo konden ze toch hun stem laten horen en invloed hebben.

Anne-Claire Mulder, universitair docent vrouwen- en genderstudies aan de Protestantse Theologische Universiteit, werkt aan een project over leiderschap, autoriteit en gender. Ze vraagt zich af hoe autoriteit wordt toegeschreven aan vrouwen. Van vrouwelijke predikanten hoort ze vaak dat ze zich niet serieus genomen voelen als religieuze autoriteit, bijvoorbeeld bij een dubieus compliment als 'Goed gedaan, meisje!' Leiderschap en autoriteit zijn nauw met elkaar verbonden geraakt en mannelijk gegenderd, stelde Anne-Claire. Autoriteit wordt vaak geduid als macht over de ander. Maar je kunt autoriteit ook relationeel opvatten. Dan krijg je autoriteit toegekend als je iets zegt of doet, dat raakt aan het verlangen van de ander en dat daardoor voor die ander belangrijk wordt. Pas als je in de ogen van anderen iets te zeggen hebt, heb je gezag. Zoals Teresa.

Trees van Montfoort